

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Вікторія Костенко

Кандидат філологічних наук, доцент

*Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»,
м. Полтава*

ЖАНРОВО-КОМУНІКАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВСТУПНОГО СЛОВА РЕДАКТОРА У ФАХОВОМУ ПЕРІОДИЧНОМУ ВИДАННІ

Медіапростір науки перебуває у постійному розвитку, зумовленому впливом загальнонових тенденцій, електронних технологій, появою нових типів ЗМІ, зрушеннями у напрямку демократизації науки. Тому вивчення мовленнєвих жанрів, що відображають та документують соціально-закріплені форми спілкування в різноманітних комунікативних ситуаціях, знаходиться в колі дослідницьких інтересів вітчизняних та зарубіжних лінгвістів.

Первинні наукові жанри як-от наукова оригінальна експериментальна / теоретична стаття, оглядова стаття, описи окремих клінічних випадків, що спрямовані на подання оригінального наукового знання, за своєю представленістю та значущістю визнані домінуючими в загальній кількості журнальних публікацій, і були досить різнопланово й ретельно досліджені як в Україні, так і за її межами. Фіксація дисциплінарного знання в рамках згаданих жанрів здійснюється із застосуванням стандартних для наукового стилю лінгвістичних засобів, стилістичних та риторичних прийомів. Визнаючи ці жанри як основні комунікаційні одиниці сучасної англійської науки, британський дослідник С. Монтгомері, який назвав їх *that master narrative of our time* (провідною оповідною формою нашого часу) [6].

Еволюційні та модифікаційні процеси, що їх зазнають периферійні жанри письмового науково-професійного спілкування, хоча і ставали предметом мовознавчих студій (Swales, 1984; Bernhardt, 1985; Swales, Najjar, 1987; Bazerman, 1988; Rymer, 1988; Harmon, 1989; Gross, 1985, 1990; Gragson, Selzer, 1990; Nwogu, 1997; Williams, 1999), не отримали різнобічного і глибокого вивчення. Тому метою запропонованого дослідження було окреслити й схарактеризувати жанрово-комунікативні особливості статті – вступного слова редактора (*editor's pages, editorial, editor's desk*) у сучасному жанровому ландшафті (термін Т. Яхонтової [5, с. 136]) англійської наукової комунікації. Матеріалом дослідження слугували вступні статті фахових журналів зі стоматології “*The Journal of American Dental Association*”, “*British Dental Journal*”, *The*

“American Journal of Cosmetic Surgery” за 2014 – 2017 р., представлені у поліграфічному та електронному виданнях.

У цих статтях, як правило, видання демонструє свою позицію (від імені редактора видання) чи запрошує авторів (guest editorial) – авторитетних фахівців галузі висловитися щодо ключових подій, що відбуваються в галузі чи актуальних проблем стоматології, яка, як зазначає експерт у цій галузі, В. О. Мажаренко, «перетворилась в особливий культурний комплекс, що включає і високі технології, і економіку та менеджмент, і новітні психологічні методики, і багато іншого» [3, с. 6]. Тематика проаналізованих публікацій охоплює широкий спектр питань: це наукові досягнення і розробки, клінічна та профілактична стоматологія, організація роботи в галузі, стоматологічне оснащення, використання інформаційних технологій, освітні програми.

Вступні журнальні статті мають особливу комунікативну настанову: вони поєднують у собі спрямованість на адресата і "репліку"-реакцію на інші тексти. Найчастіше, у понад 50% проаналізованих публікацій, автор редакторської шпальти виносить на обговорення питання, що є найнагальнішими для читачів видання і впливають з листів до редакції. 40 % складають статті, у яких зосереджена увага на окремих оригінальних дослідженнях, представлених у одній чи кількох статтях номера. Існують також тематичні випуски номерів, присвячені вивченню чи вирішенню однієї загальної проблеми, і у цьому випадку слово редактора – це анонс номера, що за своїми жанрово-композиційними характеристиками в деякій мірі перегукується з науковими оглядовими статтями.

У проаналізованих виданнях стаття редактора має заголовок, який покликаний не стільки поінформувати, як привернути увагу адресата. Цю комунікативну функцію досягають за допомогою емоційно забарвленої лексики, синтактико-стилістичних засобів як-от запитальні речення, перефразовані відомі вислови чи паремії, алюзії на інші тексти, що є нетиповими для наукового письмового дискурсу, наприклад: *Believing is seeing* [11], *Will someone explain please?* [9], *How long will implants last?* [10], *Presidential Address* [7]. У журналі JADA заголовковий комплекс складається з власне заголовка та підзаголовка, що відрізняються графічно (розміром шрифту).

Тексти статей цього жанру невеликі за обсягом, можуть коливатися від 7,5–10,5 тис. знаків. Проаналізовані публікації демонструють значну суб'єктивність і вільність викладу, відносну

м'якість конвенцій оформлення, які нежорстко регламентують їхню побудову.

Композицію статті – слова редактора іноді порівнюють з принципом побудови художнього твору [1; 2, с.303]. Так, в обох випадках є експозиція (у статті – окреслення кола питань, що потребують вивчення, зазначення ступеня невивченості його окремих складових з посиланнями на попередні дослідження, статистичні дані тощо), наприклад: The claim that US children miss more than 51 million school hours annually due to dental conditions has gained widespread credence. It has been cited as an indicator of the consequences of poor oral health and as a marker of disparities that may be remediated through prevention and access to dental care [12].

Постановка проблеми, уведення читача в суть справи є до певної міри еквівалентним зав'язці подій у художньому творі: It is caries and water fluoridation and what I need help with is in understanding why despite great strides in improved oral health we still have unnecessarily high levels of the first and almost none of the second [9]. Розвитку дії в художньому творі відповідає конфлікт позицій (теза, антитеза) у слові редактора: I understand the excuses as to why only about 10% of the population in the UK have the advantage of drinking fluoridated water, compared to nearly 90% in the USA, for example, but the reasons why this persists just do not stack up [9]. Власне, на цьому всі структурно-композиційні паралелі чи аналогії і закінчуються.

У структурній організації статті – слова редактора головна роль відводиться таким чинникам: висуненню основної тези; побудові схеми аргументації, що розкриває суть запропонованої тези; висновкам із системи доказів.

Кінцівка досліджуваних статей може містити побажання, тематичний епілог, заклик, наприклад: But for now, let us shout out the good news and next time that people mention the state of British dentistry and our dental schools then we can reply that we are world leading in dental research [8]. Завершальна частина статей теж зазвичай виражена експресивно. Слово редактора може містити посилання на першоджерела, що виконує ті ж функції, що і в дослідницьких чи оглядових статтях, а саме інструментальну, яка виражається в тому, що посилання виступають засобами опису об'єкта, предмета, виявлення проблеми, та, в меншій мірі, кон'юнктуру [4]. Атрибутом подачі текстів цього жанру може бути розміщення кольорового портрета автора, як це бачимо в AJCD, лівому куті перед назвою, чи в незадрукованій ділянці між шпальтами, як в BDJ, також наявний інтерактивний супровід (e-mail).

Отже, вступне слово редактора в проаналізованих фахових журналах можна охарактеризувати як міжжанрове утворення в межах наукового стилю. За змістом – це науково-публіцистична стаття, у якій представлене проблемно-аналітичне осмислення актуальних питань стоматології. Ці невеликі за обсягом твори демонструють значну суб'єктивність і вільність викладу, не строго регламентовані конвенції щодо їхнього оформлення. Як зазначає Т.В. Яхонтова, монографія, зокрема передмова, зберігає певний історично трансформований зв'язок з жанровим архетипом наукової комунікації – листами, якими колись науковці обмінювались для презентації і поширення своїх ідей та здобутків [5, с.137]. Цей зв'язок з науково-епістолярним жанром досить помітний і в проаналізованих статтях, де адресант вільно розпочинає бесіду-діалог з читачем, залучає особистісну інформацію, тощо.

Вступне слово редактора у фаховому журналі у змістовому та частково у структурному плані має спільні риси з науковими оглядовими статтями. Головне їхнє призначення полягає в тому, щоб охарактеризувати стан і перспективи наукових досліджень у галузі, обґрунтувати їхню необхідність, окреслити межі ще не вивченого.

Як правило, у професійному дискурсі адресант оперує тими когнітивно-прагматичними та риторичними засобами, які визначені дискурсивною спільнотою. Виклад матеріалу від першої особи сприяє актуалізації постаті автора, що відображає загальну тенденцію суб'єктивізації сучасної публіцистики, посилення особистісного начала в пресі. Взаємодія функцій впливу й інформування, особливий характер експресивності зближує вступне слово редактора з характеристиками, властивими газетній інформаційній аналітиці.

Література

1. Василенко М.К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі: Монографія / Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – С. 189-202.
2. Ким М. Н. Жанры современной журналистики. – Санкт-Петербург: Изд-во Михайлова В. А., 2004. – С. 303. -335
3. Мажаренко В.А. Стоматология как профессия: бнів социологического анализа: автореф. бнів. : автореф. бнів. На соискание науч. Степени док. Мед. Наук : спец. 14.02.05 «Социология медицины» / В. А. Мажаренко. – Волгоград, 2012. – 48 с.

4. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація [Текст] : навч.-метод. Посіб. / Ю. П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.
5. Яхонтова Т. Жанри первинної наукової комунікації: сучасні тенденції розвитку [Текст] / Т. Яхонтова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка : Філологічні науки. Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 135–140.
6. Montgomery S. L. The Scientific Voice / S. L. Montgomery. – New York : The Guilford Press, 1996. – 459 p.
Джерела ілюстративного матеріалу:
7. BDJ. British Dental Journal [Electronic resource]. – April 11, 2014. – Vol. 216 (7). – P. 373 – 374 . – Access mode : <http://www.nature.com/bdj/journal/v216/n7/pdf/sj.bdj.2014.252.pdf>
8. BDJ. British Dental Journal [Electronic resource]. – February 27, 2015. – Vol. 218 (4). – P. 209. – Access mode : <http://www.nature.com/bdj/journal/v218/n4/full/sj.bdj.2015.101.html>
9. BDJ. British Dental Journal [Electronic resource]. – March 13, 2015. – Vol. 218 (5). – P. 263. – Access mode : <http://www.nature.com/bdj/journal/v218/n5/full/sj.bdj.2015.149.html>
10. BDJ. British Dental Journal [Electronic resource]. – May 8, 2015. – Vol. 218 (9). – P. 503 – 504. – Access mode : <http://www.nature.com/bdj/journal/v218/n9/pdf/sj.bdj.2015.346.pdf>
11. JADA. The Journal of the American Dental Association [Electronic resource]. – March 2017. – Vol. 148, Issue 3. – P. 131–132. – Access mode : [http://jada.ada.org/article/S0002-8177\(17\)30038-7/abstract](http://jada.ada.org/article/S0002-8177(17)30038-7/abstract)
12. JADA. The Journal of the American Dental Association [Electronic resource]. – August 2015. – Vol. 146, Issue 8. - P. 565–566. – Access mode : [http://jada.ada.org/article/S0002-8177\(15\)00646-7/fulltext](http://jada.ada.org/article/S0002-8177(15)00646-7/fulltext).